

ESKİ BESNİ YERLEŞİM BÖLGESİ VE KÜLTÜR VARLIKLARININ RESTİTÜSYONU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA *

*A Research On The Ancient Besni Settling Area And Its Animation Of Cultural
Beings*

Gülertan AKYÜZLÜER
İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı

Erkin ERTEN
Mimarlık Anabilim Dalı

ÖZET

Bu çalışmada, terk edildiği 1934 yılından bu güne hızlı bir tahribat ve yok oluş süreci yaşayan Eski Besni yerleşim bölgesi ve kültür varlıklarının tespiti ve analizi yapılmıştır. Kalan izlerin tespitine bağlı olarak canlandırma yapılmıştır. Bunun devamındaki restorasyon çalışmalarının diğer disiplinler ile (arkeoloji, şehir planlama, peyzaj mimarlığı, inşaat, tesisat ve elektrik mühendisliği) yürütülmesi önerilmiştir. Bu araştırma çabalarının ardından, somut bilgi ve bulguların da artacağı düşünülmektedir.

Elde edilen bulgular ve buna bağlı olarak yapılan canlandırma ile Eski Besni yerleşim bölgesi ve kültür varlıkları için daha sonra yapılacak araştırma çalışmaları ve çeşitli amaçlara yönelik turizm faaliyetlerinin artması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eski Besni, Yerleşim Bölgesi, Kültür Varlıkları, Canlandırma.

ABSTRACT

In this study, cultural assets of the Old Besni settlement which has been subject to a rapid destruction and disappearance process after it was abandoned in 1934, has been located and analyzed. Animation has been done using the remaining clues. It is proposed that restoration studies which will follow, should be carried out in cooperation with other disciplines (i.e. archaeology, city planning, landscape architecture, constructional engineering, electrical engineering, etc). It is believed that this research work will increase the concrete knowledge and findings.

It is thought that with these findings and animation based on the findings, further research on Old Besni settlement and cultural assets and tourism activities with different purposes will increase.

Key Words: Ancient Besni, ancient settlement, cultural beings, animation.

Giriş

Ülkemizde binlerce yılda oluşmuş tarihsel ve kültürel varlıkların korunması konusunda on yıllardır süregelen ihmal ve yağmanın sonucunda geline nokta bu varlıkları tümüyle olmasa bile büyük kısmını kaybetme noktasıdır. Türkiye'de

*Doktora Tezi-Ph.D. Thesis

günümüze kadar sürdürülen, tarihsel ve kültürel değerler ve içinde bulundukları çevrelerinin koruma politikalarının başarılı olduğunu söylemek olası değildir.

Tarihsel süreç içerisinde birçok topluma ev sahipliği yapmış olan Eski Besni'nin, kültürel mirasımızı ve dünya mirasını barındırdığı bilinmektedir. Antik dönemlerden günümüze olan yolculuğunda, bu kent ve içindeki kültür varlıkları tahrip olmuş ve yok olmanın eşiğine gelmiştir.

İçindeki kültür varlıklarının izlerinin tespiti ile beraber bölgede ve yeni yerleşimde yaşayanlara eski yerleşimi anlatabilmek/tanıtabilmek, kalanların korunmasının sağlanması ve daha sonra yapılacak araştırmaların bilimsel zeminini sağlamlaştırmak, çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede yerleşim alanı içindeki kültür varlıklarından olan Ulu Cami, Tahtaoba Cami, Kızılcaoba Cami, Bekirbey Hamamı Meydan Hamamı, Konutlar, yol bağlantıları, Köprüler ve Çeşmelere ait çeşitli kaynak, resim ve burada yaşayan insanlardan elde edilen bilgi ve bulgular bir araya getirilerek çözümlemeye çalışılmış ve canlandırılmalarına ışık tutabileceği düşünülen restitüsyon projeleri hazırlanmıştır.

Araştırma bulgularına bağlı ortaya çıkan canlandırma projeleri ve geliştirilen düşünceler, kentin kimliğinin ve içinde barındırdığı kültür varlıkları ile özelliklerinin daha da belirgin hale getirilerek anlaşılmasının ve tanıtılmasının sağlanabileceğini öngörmektedir. Çünkü canlandırmanın devamında yapılacak restorasyon uygulamalarında yüzey araştırması ve temizlik kapsamında, cami, hamam ve çarşı etrafında geliştiği düşünülen konut izlerinin arkeolojik kazılarla ortaya çıkabileceği, buna bağlantılı olarak yol ve sokak sınırlarının belirlenebileceği düşünülmektedir.

Yerleşim bölgesi ve içindeki kültür varlıklarının bir bütün olarak değerlendirilmesine olanak sağlamak için yapılması düşünülen restorasyon uygulamalarının birçok bilimsel disiplinin beraber çalışmasına ve araştırma yapmasına zemin oluşturacağı düşünülmektedir. Bu düşünceye göre terk edilmiş olan Eski Besni, içinde barındırdığı değerler ile araştırma yapmak, görmek ve ziyaret etmek isteyenler için anlam verebilecektir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, Adıyaman ili Eski Besni yerleşim bölgesi ve içinde yer alan tarihi ve kültürel değerler, araştırmanın ana materyalini oluşturmuşlardır.

Bölgenin tarihsel seyri içinde yer alan ve günümüze ulaşabilen eserlere ait veriler, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tescil raporları, tarihi ve kültürel yapılarla ilgili çeşitli meslek disiplinleri tarafından yapılmış araştırmalar, arşiv belgeleri, çalışma alanında bulunan kalıntılardan hazırlanan rölöveler, taşınmaz kültür varlıklarının rölöve ve restitüsyon projeleri, harabelerden ve çeşitli belgelerden elde edilen resimler, burada yaşayan insanlardan alınan sözlü bilgiler, tarihi kitaplar, seyahatnameler araştırmada kullanılacak diğer materyallerdir.

Öncelikle çalışma alanının sınırları ve kültür varlığı eserler belirlenmiştir. Çalışma alanındaki bu kültür varlıkları (cami, hamam, konut, sokak, cadde, köprü,

çeşme) tarihi dönemler bazında incelenmiş, bu eserlerin tarihi, fiziksel, çevresel özellikleri, sokakla ve kentle ilişkileri araştırılmıştır.

Araştırma kapsamındaki yerleşim alanı ve kültür varlıklarının mekânsal, boyutsal ve alansal analizleri yapılmıştır.

Kültür varlıklarını içeren bilgiler görüşme, mülakat, literatür tarama yapılarak çözümleme yöntemleri ile elde edilmiştir.

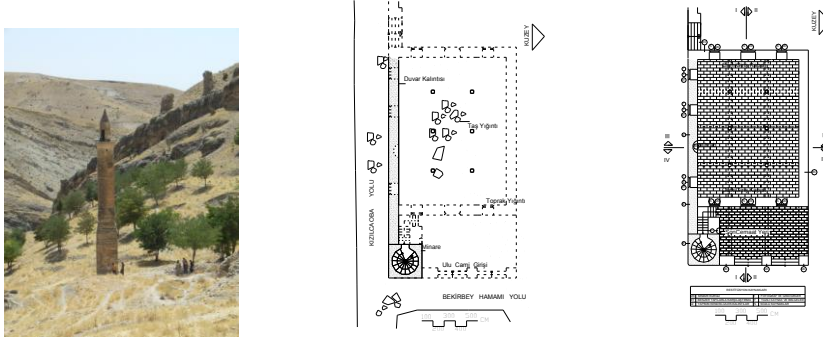
Bu kültür varlıklarını canlandırmak için çeşitli kaynaklar, resimler ve burada yaşayan insanlardan alınan bilgiler bir araya getirilerek, analogiler yapılarak canlandırılmaya çalışılmıştır.

Araştırma Bulguları

-Ulu Cami : Kentin 'Cuma Mescidi' niteliğindeki Ulu Camii Aşağı Oba mevkiinde bulunmaktadır. Yalnız minaresi ayaktaadır. Yerinde yapılan incelemelerde caminin minaresinin güney yüzeyinden batıya doğru temel izleri devam etmektedir. Cami yıkılmadan önce 1492 tarihli bir onarım kitabesi görülmektedir (Erken, 1972).

Yalnızca minaresi ayakta kalan cami zaman, tabiat şartları, terkedilmişlik, kontrolsüzlük ve koruma bilincinin olmayışından dolayı büyük bir tahribat yaşamıştır.

Camiyi yeniden ayağa kaldırabilmek/yeniden inşa edebilmek için, geriye kalan duvar izleri takip edilerek planı çıkarılmış, tanıkların anlattıklarına dayanılarak ve eski biçimi belirlenerek gerekli restitüsyon çizimleri hazırlanmıştır Bunlar Şekil 1'de gösterilmektedir.

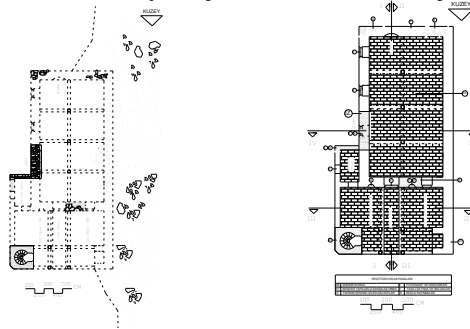

Şekil 1. Ulu Camii Resim ve Planları (Rölöve ve Restitüsyon)

-Tahtaoba Cami : Restorasyonu yapılmış olan ve Eski Besni'nin kuzeyden girişinde bulunan Kurşunlu (Külhanönü) Cami'nin doğusunda, Kâhta Mahallesinin Tahtaoba mevkiinde dere yatağının hemen yanında yer almaktadır. Minaresi dışında yapı tamamen tahrip olmuştur. Tahtaoba Camisi'nin kitabesi ve tarihçesi belli değildir. Resimlere bakıldığında L planlı gibi görünen, ancak iç mekânın oluşumu itibarıyla dikdörtgen bir plana sahip, güneyden kuzeye doğru, harim, son cemaat yeri ve ayrıca burada L çıkıntısının olduğu, doğuya bakan kısımda yer alan

mecnun odası denilen kısımlardan oluşmaktadır (H. ŞAŞMAZ, 2007. Afet Evleri, Besni).

Bu yapıyla ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda öncelikle yapının planının çıkarılması geldiği görülmektedir. Camiyi yeniden ayağa kaldırabilmek/yeniden inşa edebilmek için, geriye kalan duvar izleri takip edilerek planı çıkarılmış, kalan duvarlardan, eski fotoğraflardan ve tanıkların anlattıklarına dayanılarak eski biçimi belirlenerek yeniden yapımı için gerekli restitüsyon çizimleri hazırlanmıştır. Bunlar Şekil 2'de gösterilmektedir.

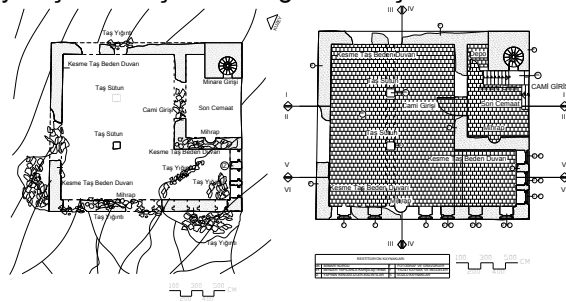
Şekil 2. Tahtaoba Camii Resim ve Planları (Rölöve ve Restitüsyon)

-Kızılcaoba Cami : Toktamış Tepesi'nin güneybatı kesiminde yer alan Kızılcaoba Camisi'nin kitabesi ve tarihçesi belli değildir. Güney ve doğu olmak üzere iki cephesinin bazı bölümleri günümüze ulaşabilmiştir. Cephe görünümünü ifade eden eski ve yeni resimler yapıdaki tahribatı da ortaya koymaktadır.

Diğer iki cephesi enkaz ve yıkıntı görünümündedir. Ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Yapının kitabesi de bulunmamaktadır. Muhtemelen XV. yüzyıl sonunda yaptırıldığı belirtilmektedir (Uluçam, 1998).

Cephe oluşumlarında, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki yerleşimlerde (Diyarbakır, Mardin Urfa, Midyat, vs.) çeşitli konut türü ve anıtsal mimaride de aynı tür pencereler kullanıldığı bilinmektedir (Dalkılıç ve ark., 2004).

Bu yapıyla ilgili öncelikle yapının planının çıkarılması geldiği görülmektedir. Camiyi yeniden ayağa kaldırabilmek/ yeniden inşa edebilmek için, geriye kalan duvar izleri takip edilerek planı çıkarılmış, elde kalan cephelerden, eski fotoğraflardan ve tanıkların anlattıklarına dayanılarak eski biçimi belirlenerek yeniden yapımı için gerekli restitüsyon çizimleri Şekil 3'de gösterilmiştir.

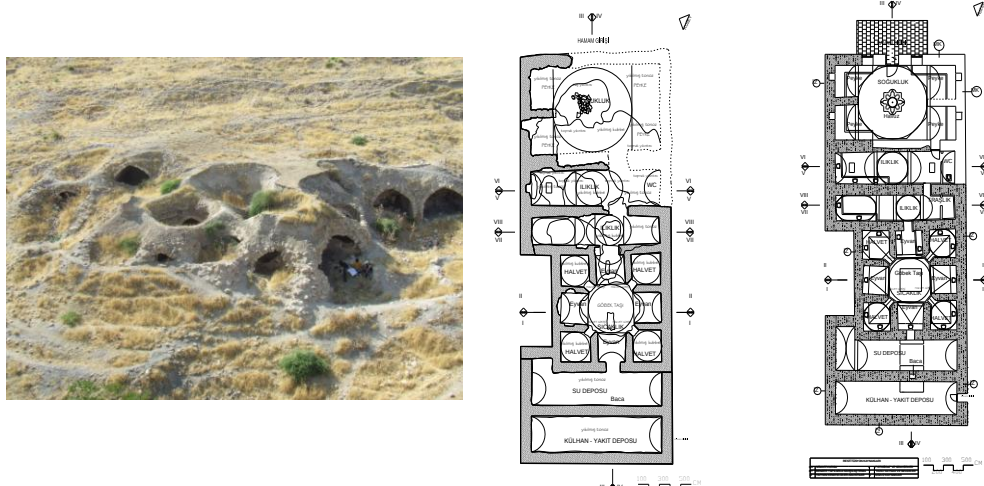
Şekil 3 Kızılcaoba Camii Resim ve Planları (Rölöve ve Restitüsyon)

-Bekirbey Hamamı : Kale tepesinin kuzey – kuzeydoğusunda yer alan külliye'nin bir bölümünü oluşturan hamamın adının, bir Memlûklı komutanı olan Bekir Bey'den geldiği bilgisine karşın, yapının bir yazıtı yoktur.

Bekir Bey Hamamı, bugün oldukça harap durumdadır. Düzgün kesme taşlarla inşa edilen yapının kuzey cephesi toprak altında olduğundan sağlam olarak kalabilmiştir. Kubbeleri ve tonozları üstten, cephe duvarlarının bir kısmı da yanlardan çökerek mekânların içini doldurmuştur.

Osmanlı Türk hamamlarının sıcaklık bölümlerinde uygulanan plan şemaları dikkate alınarak yapılan sınıflamada altı farklı tip ayırt edilmiştir. Bekirbey Hamamı, "haçvâri dört eyvanlı ve köşe hücreli tip" içinde yer almaktadır (Eyice, 1960).

Hamamı oluşturan mekânlar (giriş soğukluk, ılıkılık, sıcaklık, halvet, su deposu, külhan ve yakacak deposu) tespit edilerek bunların oluşumuna ait izler, resimler, sözlü, yazılı kaynaklar ve benzer yapılar araştırılmış, mimari kurgulaması yapılmış ve restitüsyon projesi hazırlanmıştır Bunlar Şekil 4'de gösterilmektedir.

Şekil 4 Bekirbey Hamamı Resim ve Planları (Rölöve ve Restitüsyon)

-Meydan Hamamı : Hamam, Kale tepesinin kuzey – kuzeydoğusunda genişleyen Meydan Mahallesi'nde yer almaktadır. Yapının bir yazıtı yoktur.

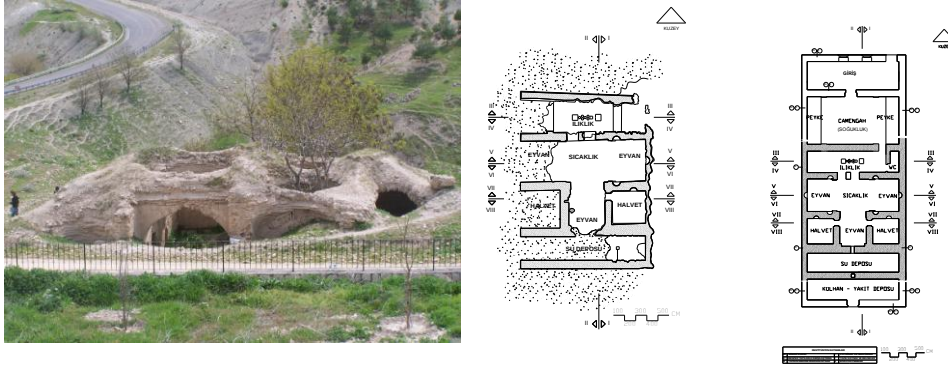
Meydan Hamamı, bugün oldukça harap durumdadır. Yapının beden duvarları düzgün kesme taşlarla ve tuğlalarla inşa edilmiştir. İncelenen 17. yüzyıl hamam örneklerinde taş ve tuğla örgü sistemi kullanılmıştır (Aslanapa, 1986).

Dikdörtgen bir plana sahip olan hamam soğukluk, ılıkılık, sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır.

Osmanlı Türk hamamlarının sıcaklık bölümlerinde uygulanan plan şemalarını dikkate alarak yapılan sınıflamada altı farklı tip ayırt edilmiştir. Meydan

Hamamı, “Ortası kubbeli enine sıcaklıklı ve çifte halvetli tip” içinde yer almaktadır (Eyice, 1960).

Hamamı oluşturan mekânlar (giriş soğukluk, ılıkılık, sıcaklık, halvet, su deposu, külhan ve yakacak deposu) tespit edilerek bunların oluşumuna ait izler, resimler, sözlü, yazılı kaynaklar ve benzer yapılar araştırılmış, mimari kurgulaması yapılmış ve restitüsyon projesi hazırlanmıştır Bunlar Şekil 5’de gösterilmektedir.

Şekil 5 Meydan Hamamı Resim ve Planları (Rölöve ve Restitüsyon)

-Konutlar : Eski Besni’deki evler, yerleşim vadisinin yamaçlarına, üst üste ve karışık yapılmasına rağmen, fotoğraflardan kentin eski görünümüne bakıldığında bir doku oluşturmaktadır. Bu oluşumun ve içindeki evlerin şekillenmelerinin, aile büyüklüğü, arazi eğimi, ev için oluşturulmuş parsel büyüklüğü, yamaçların çeşitli taraflara yönelişinden etkilenecek ortaya çıktığı yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Genellikle evlerin, bulundukları sokağa bakar şekilde tek cepheli ve içe dönük olarak geliştiği görülmektedir. Fotoğraflar ve sözlü kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Eski Besni’nin dar sokaklarından bir giriş kapısı ile üzeri kapalı veya açık avluya girildikten sonra bu kısmın etrafında bulunan ahır, depo, wc gibi mekânlar oluşmaktadır. Bir merdiven bağlantısıyla da üst katta bulunan mutfak ve odalara yine üzeri açık veya kapalı ortak mekân olan eyvan ile bağlanmaktadır. Evlerde yemeğin pişirildiği, çamaşır ve yıkanma gibi çeşitli kullanım amaçlarına hizmet etmek için sürekli yanan ocak(lar)ın, kullanıldığı ifade edilmektedir. Evlerin büyüklüklerinin aile büyüklüğü ve/veya zenginliği ile bağlantılı olarak geliştiği ve değiştiği ifade edilmektedir.

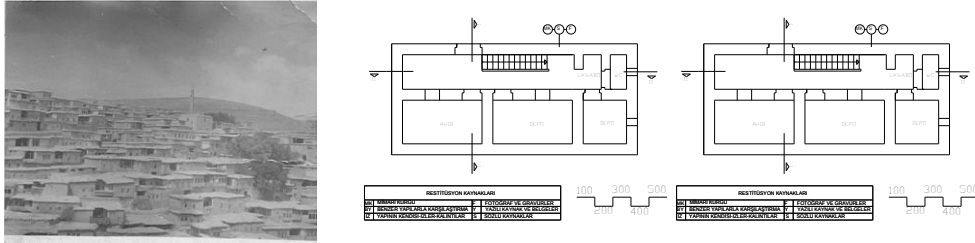
Evlerin zemin katları dışa kapalıdır. Sadece ışık ve hava almak için, kullanım mekânlarında gerekli olan yerlerde küçük pencereler açılmıştır. Üst katlardaki pencereler ise evlerin biçimlenişine bağlı olarak ya bulunduğu sokağa veya bulunduğu sokak ile beraber kendi iç mekânına/eyvanına bakabilen dikdörtgen çerçeveli olmaktadır (H.A., Yavanoğlu, 2007., Pınarbaşı Mahallesi Çilingirler Sokak No: 2, Besni).

Belirlenmeye çalışılan ev şemaları ile ilgili sadece Eski Besni yerleşimini gösteren fotoğraflar ve burada yaşayan yaşlı insanlardan edinilen bilgiler

mevcuttur. Bu ev şemaları, görüşme ve fotoğraflardan elde edilmiştir Bunlar Şekil 6'da gösterilmiştir.

Yerleşim, yıllar önce terk edilmeye bağlı olarak yok olma derecesinde bir tahribat yaşadığı için mevcut bilgi olarak konut yerleşim yeri bilgileri vardır. Ayrıca Türk evi kurgusundaki mantık ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi yerleşimlerindeki evlerin özellikleri bilinmektedir.

Yerleşimde, cami, hamam ve çarşı etrafında konut yerleşiminin geliştiği bilgileri vardır. Yapılacak yüzey ve temizlik çalışmaları ile evlerin izlerinin ortaya çıkarılabileceği düşünülmektedir. Ortaya çıkarılabilecek konut izlerinin eldeki yerleşim silueti resimlerinden ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilerle değerlendirilerek rölöve ve restitüsyon projeleri ile canlandırılmaları sağlanabilir.

Şekil 6 Eski Besni Yerleşim Resmi (Kaynak: Yıldız Foto, Besni) ve Evlerin Zemin ve 1. Kat Plan Şemaları

-Ulaşım: Eski Besni çarşısının içinden geçen yaklaşık 3 metrelik tek ana caddesi olduğu, bu caddeden yerleşimin 2-2,5 metrelik ara sokaklarına doğru topografyaya bağlı olarak oluşturulan dokunun müsaade ettiği şekilde, rampa-merdiven ile bağlanıldığı ve yine bu cadde vasıtasıyla diğer belde ve ana merkezlere ulaşım sağlanabildiği söylenmektedir. Bu yolların (sokak) belirgin bir kullanım (yaya, at, eşek, deve, at arabası ve benzerinin ulaşımı) için amacı ve yüklendiği kapasitesi vardır.

Sokakların adlandırılması ile ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Ancak ana cadde olarak bahsedilen yol 'Eski Besni Yolu' olarak adlandırılmaktadır.

Ayrıca böyle bir genişliğe sahip sokak ve etrafındaki yerleşim dokusundaki evler, iklim, topografya, insanların yaşam biçimleriyle bağlantılı olarak çeşitli durumlar sunabilmektedir. Bu durumun kimi zaman 'çıkma sokak' olduğu veya bu sokağın diğer bir sokak ile bir rampa/merdiven ile bağlandığı söylenmektedir.

Eski Besni sokaklarının ve caddesinin kullanımının tüm mevsim şartlarında sağlanabilmesi için o dönemin şartlarına uygun şekilde kaplanması gerektiği düşünülerek kalan izler incelenmiş ve insanlarla görüşülmüştür. Ulaşım ağının taş kaplı olduğu anlaşılmıştır. Yapılan araştırmalara göre cami, hamam ve çarşı etrafında konut yerleşiminin olduğu düşünülmektedir. Konut yerleşim izleriyle beraber yol ve sokak izlerinin de belirgin hale gelebileceği ve canlandırılmalarının sağlanabileceği düşünülmektedir. Bahsedilen şekilde

restitüsyon çalışmalarının yapılabilmesi ayrıntılı bir yüzey ve temizlik araştırması ile beraber olabilecektir (Resim 1, 2).

Resim 1, 2 Eski Besni Vadisi Aşağı Oba Mahallesi Kale Tepesinden İki Ayrı Bakış

-Köprüler : Yerleşim bölgesinde kent içi ulaşımında, sokak ve yolların devamında dere yatağı hattının her iki tarafının bağlanmasını sağlamak amacıyla köprü kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Köprüler, mahalleleri bağlayan sokaklar gibi iki ulaşım veya yerleşim noktası arasında bulunan derin engellerin geçilmesini sağlamak için yapılmıştır. Köprülerin genişlikleri, sokakların devamını sağlamalarından dolayı 2,5 metre civarındadır.

Dere yatağının bulunduğu hat boyunca Tahtaoba Camisinin bulunduğu yerdeki karşılıklı bulunan yerleşimlere giden yolları bağlamak için yapılmış olan iki adet birbirinin benzeri köprü vardır. Ayrıca Ulu Caminin bulunduğu Aşağıoba Mahallesi ile Kızılcaoba Mahallesi birleştiren yolda dere yatağına isabet noktada bir köprü daha vardır.

Köprülerin genel durumlarına bakıldığında yerleşimde yer alan diğer kültür varlıklarına göre iyi durumdadırlar. Büyük olasılıkla zaman içerisinde sürekli olarak insanların ulaşım hattının bir parçasını oluşturduğu ve yerleşim arazisindeki önemli engebelerden geçişi mümkün hale getirdiği için, yani kullanım dışı kalmamalarından dolayı, bugüne gelebilmişlerdir.

Temizlik ve sağlamlaştırmaya yönelik tespitler restitüsyon çalışmaları için alt yapıyı oluşturacaktır (Resim 3, 4).

Resim 3, 4 Tahtaoba ve Kızılcaoba Köprüsü (Kaynak: Yıldız Foto, Besni)

Çeşmeler : Çeşmeler, ortak kullanım alanlarının bulunduğu yerler olan mahallelerde, meydanlarda, halka açık olarak çeşitli amaçlar için temiz su ihtiyacını karşılamaktadır.

Eski Besni’de de su, halka açık olan çeşmelere kanallar vasıtasıyla taşınmıştır. Yapılan tespitlere göre bu çeşmeler bağımsız ve bir yapının parçası olarak iki türde oluşmaktadır. Bu çeşmelerden Tahtaoba Camii Çeşmesi, Çarşı Camii Çeşmesi, Ulu Camii Çeşmesi daha önce açıklanan camilerin beden duvarlarında bulunmaktadır. Kızılcaoba Çeşmesi olarak adlandırılan ise bağımsız bir şekilde oluşturulmuştur.

Çeşmelerden bir kısmı bağlı bulundukları caminin tahribatına bağlı olarak geçirdiği deformasyonlar ile yerinde durmakta, diğer bir kısmı ise yok olmuştur. Fotoğraflar, yerinde yapılan ölçümler ve sözlü kaynaklardan elde edilen bilgilere dayanılarak çeşmelerin restitüsyon çalışmaları yapılabilir (Resim 5, 6, 7).

Resim 5, 6, 7 Tahtaoba, Çarşı, Kızılcaoba Çeşmeleri (Kaynak: Yıldız Foto, Besni)

Sonuçlar

Bu araştırmanın Eski Besni yerleşim bölgesi ve kültür varlıklarının tanıtılması konusunda katkı sağlayacağı, ayrıca bu konuda daha sonra çalışma yapacaklara (arkeolojik kazılar, şehir planlaması ve mühendislik hizmetleri) kaynak teşkil ederek yön vereceği, düşünülmektedir.

Bazı kültür varlıkları (çeşme ve köprüler) yüklendikleri fonksiyonların çeşitli nedenlerle devam etmesi sayesinde tahribat görmemişler ve ayakta kalabilmişlerdir.

Eski Besni yerleşim bölgesi cami ve hamamlarının etrafındaki yerleşim dokusu izleri için arkeolojik kazılar yapılarak konut izleri ve etrafında gelişen sokak ve yol sınırlamaları oluşturulabilecektir.

Eski Besni’nin yapılarında, kültür varlıkları ile ilgili elde edilen bulgulara göre, bölgede çok bulunan taş ve duvar yapım tekniğinin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Araştırmaya bağlı olarak kültür varlıkları gözden geçirildiğinde, aşırı süslemeye yer verilmediği, çevresindeki yerleşim ve içinde barındırdığı eserlere göre daha mütevazı ve iddiasız yapıları olduğu kanaatine varılmıştır.

Eski Besni yerleşim yerinin değişen yaşam ve teknolojiye uygun olmaması nedeniyle terk edildiği ve tahrip olduğu anlaşılmaktadır.

Kullanılmayan ve periyodik olarak bakımları ve tamiratları yapılmayan tüm değerlerin bu yerleşimde olduğu gibi yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacağı yapılan bu çalışmadan anlaşılmaktadır.

Öneriler

Araştırma çalışmasıyla beraber yapılan tespitler neticesinde yerleşim bölgesi ve kültür varlıklarında neredeyse hiç iz kalmayacak şekilde tahribat olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan tespitlerle (cami, hamam, konut, sokak ve cadde, köprü, çeşme) elde edilen röle ve restitüsyon projelerinden, kültür varlıkları canlandırılarak, restorasyon uygulamalarının yapılması önerilmektedir.

Restorasyon uygulamalarında yapılacak yüzey araştırması ve temizlik çalışmalarında cami, hamam ve çarşının etrafında geliştiği düşünülen ve konut yerleşimi olarak ifade edilen yerlerde konut izleri ve onların oluşturduğu sokak dokusu ile yol genişliğinin ortaya çıkacağı, kültür varlıklarıyla beraber Eski Besni için bir yerleşim plan şemasının oluşacağı düşünülmektedir.

Yerleşim bölgesi ve içindeki kültür varlıklarının bir bütün olarak değerlendirilmesine olanak sağlamak için yapılması önerilen restorasyon uygulamalarının birçok bilimsel disiplinin beraber çalışmasına ve araştırma yapmasına zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

Yapılacak uygun bir restorasyon çalışması ile terkedilmiş olan bu eski yerleşim bölgesinin, içinde barındırdığı değerler ile araştırma yapmak, görmek ve ziyaret etmek isteyenler için, anlamlı bir 'bütün' ifade edebileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- ASLANAPA, O., 1986. Osmanlı Devri Mimarisi, Anka Basım, İstanbul, 648s.
- DALKILIÇ, N., AKSULU, I., 2004. Midyat Geleneksel Dokusu ve Evleri Üzerine Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 19, No:3, 313-326.
- ERKEN, S., 1972. Türkiye'de Vakıf Abideleri ve Eski Eserler , Ankara, Cilt I, 77-79.
- EYİCE, S.,1960. İznik'te Büyük Hamam ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme, Tarih Dergisi, Cilt 11, Sayı 15, s99-122.
- ULUÇAM, A., 1998. "Besni'deki Kültür Varlıkları ve Düşündürdükleri", GAP Bölgesinde Kültür Varlıklarının Korunması, Yaşatılması ve Tanıtılması Sempozyumu, Şanlıurfa 1998, Ankara, s190 – 202.